

PRIKAZI IN OCENE

Shohei Ichimura BUDDHIST CRITICAL SPIRITUALITY – PRĀJÑA AND ŚŪNYATĀ

Motilal Banarsidass, Delhi, 2001, 435 strani

Dr. Sohei Ichimura, direktor Severnoameriškega inštituta za raziskave zen budizma, šolan na Harvardu in University of Chicago v svoji zadnji knjigi predstavi petnajst člankov, ki jih vse povezuje njegovo prepričanje v vsemogočnost človeškega razuma. V prvem razdelku *Budistična kritična duhovnost v zgodovini in kulturi* se ukvarja z nastankom budizma v Indiji in postavi ostro ločnico med budizmom in hinduizmom, pri čemer ovzrže tezo o Śākyamuniju kot mistiku. Ustanovitev budistične *sanghe* poveže s propadom in zgodovinsko situacijo kraljestva Śākya. Posebno pozornost namenjuje tudi čaščenju bodisatve usmiljenja Guanyin in prevodom *Lotusove* in *Sutre srca* v kitajščino. Svoje uvide o budistični filozofiji naveže na Aristotela, Sokrata, stoike in Marka Avrelija. Za Ichimura kot filozofa je značilna teza, da je potrebno z dosledno disciplino racionalnosti krotiti religiozno vročico v njenih najbolj reakcionarnih oblikah. Osnova njegove zahteve po kritični duhovnosti je klic k ponovni vzpostavitvi človeške racionalnosti in vzdrževanju racionalne sposobnosti človeške narave v njeni polni zmožnosti, da kljubuje grožnjam in strahu.

Velik del svoje zadnje knjige (drugi razdelek: *Nāgārjuna, dialektika*

Mādhyamike in kritična duhovnost) zato posveti Nāgārjuni, dialektiki Mādhyamike in budistični logiki. Dileme o Nāgārjunu kot avtorju *Suhrlekhe* in *Ratnāvalija* reči s striktno distinkcijo med Nāgārjunom kot avtorjem razprav o dialektiki, kot učenjakom, ki se je spreobrnil v mahayano, avtorjem tantričnih tekstov in historiografom iz 12. stoletja.

Tretji razdelek (*Kitajska kritična duhovnost in njena kultura*) sestavljajo štiri članki. Tudi v teh ostaja zvest prepričanju, da je velik prispevek azijskih filozofij prav v njihovi racionalnosti in logiki. Primerjave konfucijanske in mohistične filozofije naveže na probleme logike in jezika in poda primerjavo med kitajsko in indijsko logiko in posebnim prispevkom kitajskega budizma k logiki in lingvistiki. Vse to poveže z budističnim uvidom praznine (*Śūnyatā*). Po Ichimurovem prepričanju naj bi bil poseben prispevek kitajskega budizma k kitajski filozofiji ta, da je uspel ob navezavi na konfucijansko in mohistično logiko ohraniti budistični uvid o vzajemnem nastajanju in srednji poti in ga gojiti v teorijah o *Prajñi* in *Śūnyati*; ti dve naj bi tudi prispevali k boljšemu razumevanju in reševanju sodobnih problemov. Kot dosleden budistični teoretik eno izmed poglavij posveti *Sutri srca*

in Kumārajīvovim prevodom v kitajščino, ki naj bi po avtorjevem mnenju bistveno prispevali k oblikovanju čaščenja Avalokitešvare kot najbolj pomembne dimenzije v zgodovini budizma na Kitajskem. Bodisatva Guanyin je glavni nosilec nauka o *Prajni*, hkrati pa tudi rešitelj in zaščitnik vseh trpečih bitij, ki v sebi združuje svojo dvojno vlogo v *Prajni* (modrosti) in *Karuni* (sočutju).

Četrti razdelek posveti avtor *budistični kritični duhovnosti v sodobnem svetu*. Prvi od teh člankov je namenjen Indiji in v njem vzpostavi strogo ločevanje med budistično in hinduistično duhovnostjo, pri čemer ovzre tezo, po kateri naj bi budizem vzniknil na temeljih zgodnjega hinduizma. V predzadnjem članku se posveti naravnemu zakonu kot osnovi dialoga med teističnimi religijami in neteističnim budizmom, pri čemer naveže na Aristotelo vo teorijo človeške narave, praktične vrline in zlate sredine. V nekaterih sodobnih gibanjih jasno pokaže na razliko oziroma soočenje med vero in razumom; tudi pri teh sodobnih filozofskih in etičnih problemih gradi Ichimura na budistični logiki, ki je poskušala nasprotje med vero in razumom rešiti ne le na logičnem in lingvističnem področju, ampak tudi na subliminalnem nivoju, ki predhaja logičnim in lingvističnim procesom. Pri tem avtor opozarja, da je budistični prostor k razsvetljenju (*bodhi*) in osvobojenju (*mokši*) del očiš-

čevalnega procesa duha, ki predpostavlja tudi vztrajno prakso v smislu moralne in etične discipline. Ob upoštevanju razlik med naravo resnice, ki gradi na človeškem razumu, in tisto, do katere pridemo na osnovi razodetja, ki presega človeški razum, avtor gradi tezo, da je v modernem svetu možno graditi kulturo miru na osnovi človeškega duha in razuma, ki je pogoj dialoga med religijami in kulturami. Vsaka med religijami, tako teističnimi kot neteističnimi kot tudi filozofijami in sistemi misli, pa naj bi dovoljevala razumskim zmožnostim, da analizirajo tudi resnico razodetja in kakršnekoli izkušnje. V zadnjem članku avtor ob navezavi na *Nikomahovo etiko* vzpostavlja možnosti transkulturalne in univerzalne etike. Medtem ko je Aristotel navezoval največjo srečo na logos, pri čemer razumska zmožnost preudarja o naravi poslednje resnice, pa je v budizmu največja sreča razumljena kot tista, ki transcendirata zmožnost logike in jezika in s tem seveda tudi razuma. V zaključku svoje knjige naveže Ichimura na budistični tekst, ki opisuje budistično *sangho* kot skupnost, ki presega tako kastni sistem kot družbeno razlikovanje. Na primeru Buddhovega poduka prevzetnemu mladeniču prikaže razumevanje budistične resnice, nedostopne tistim, ki so oholo vpeti v spone zakonske skupnosti, družine in samovšečnosti.

Maja Milčinski